

Hudební nauka pro 2. ročník

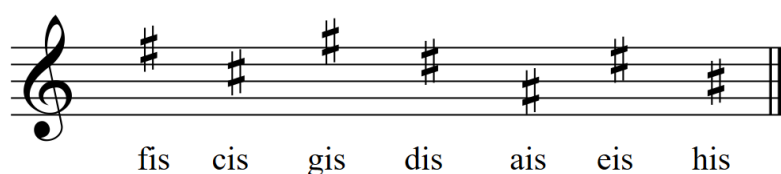
Správný zápis posuvek

Posuvky píšeme do notové osnovy přesně na místo (tzn. do mezery nebo na linku), kde leží nota, která má být změněna. Posuvky píšeme buď přímo před notu - pak platí pouze pro noty, před nimiž jsou umístěny, a to v jednom celém taktu!

Jsou-li posuvky umístěny na začátku řádku (hned za houslovým klíčem), říkáme jim předznamenání a platí vždy pro celou skladbu!

Pořadí křížků:

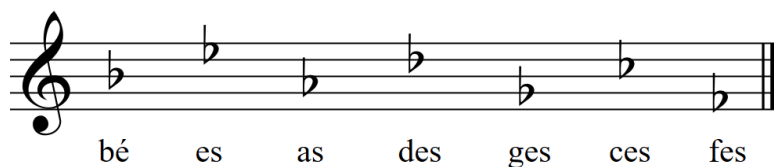
fis, cis, gis, dis, ais, eis, his

Pořadí bé:

hes, es, as, des, ges, ces, fes

(hes můžeme označovat i jako bé)

Každá posuvka napsaná před notou platí pro všechny noty téhož jména až k taktové čáře nebo do zrušení odrážkou!

Citlivý tón

Ve stupnici má zvláštní postavení **tón na sedmém stupni** (tj. sedmý tón ve stupnicové řadě). Objeví-li se např. v melodii písničky (nebo skladby), má snahu **pokračovat půltónovým krokem směrem vzhůru**, k základnímu tónu.

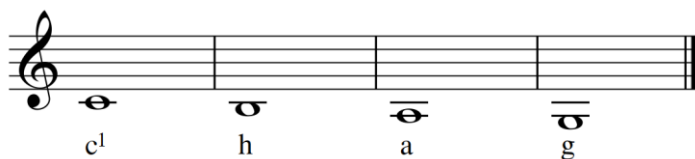
Noty na pomocných linkách

Pomocné linky nám pomáhají zapisovat noty, které jsou příliš hluboko nebo vysoko a nevejdou se do notové osnovy.

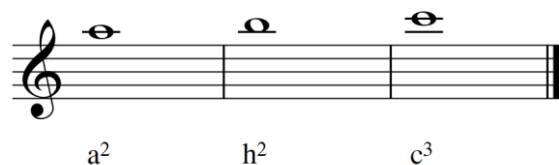
Na první pomocné lince pod notovou osnovou leží **nota c¹**, hned pod ní **nota h malé**. Na druhé pomocné lince **nota a malé**, pod druhou pomocnou linkou **nota g malé** atd.

Stejný princip je i nad notovou osnovou: na první pomocné lince leží **nota a²**, nad linkou leží **nota h²** a na druhé pomocné lince **nota c³** atd.

Noty na pomocných linkách pod notovou osnovou

Noty na pomocných linkách nad notovou osnovou

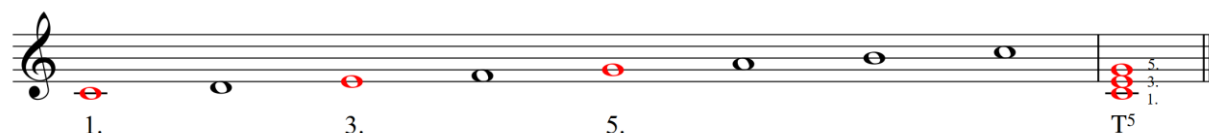

Tónický kvintakord

Tónický kvintakord tvoří **1., 3., a 5. stupeň** z každé stupnice. Označujeme ho tónický, protože jeho základem je první stupeň ze stupnice (tóniny), který se nazývá **tónika** (v C dur je to tón c, v D dur tón d atd.). Značíme jej **T⁵**.

Tónický kvintakord ve stupnicích, které už známe:

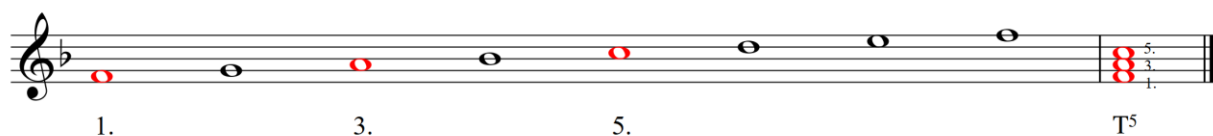
C dur

G dur

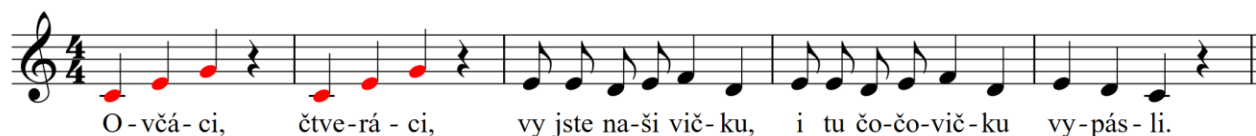

F dur

Tzv. **opěrné písně** na tónický kvintakord (abychom ho lépe rozpoznali sluchem) jsou Ovčáci čtveráci směrem nahoru a V zahradě na hrušce směrem dolů.

Ovčáci, čtveráci

V zahradě na hrušce

Stupnice se dvěma posuvkami

Stupnice, která má v předznamení **dva křížky (fis, cis)**, se jmenuje **D dur**.
Její tónický kvintakord tvoří tóny d, fis, a.

Stupnice, která má v předznamení dvě **bé (bé, es)**, se jmenuje **B dur**.
Její tónický kvintakord tvoří tóny bé, d, f.

Lidová hudba

Nazýváme tak hudbu, která vznikla mezi obyčejnými lidmi, když chtěli vyjádřit své pocity a nálady, pobavit se, nebo zachytit různé události ze života. Označení lidová hudba zahrnuje nejenom **písně**, ale i **tance** - nejznámějším českým lidovým tancem je polka, ale můžeme se setkat s mnoha jejími variantami (skočná, obkročák, sousedská, kvapík). Lidové písničky rozlišujeme dle témat - např. pracovní, dětské, vojenské, ukolébavky. Svěbytným druhem lidové písničky je píseň vánoční (**koleda**).

Autory lidových písní dnes již **neznáme** (jsou anonymní). Pokud se píseň líbila, šířila se dále, ale pouze ústním podáním (tj. nebyla zapisována).

Lidová hudba bývala (a dodnes je) hrána na **hudební nástroje**, které byly v lidovém prostředí dané oblasti obvyklé. Typickými nástroji lidové hudby v Čechách a na Moravě jsou housle, klarinet a kontrabas (zvaný lidově basa), krajově také dudy (Plzeňsko) a cimbál (Morava).

Intervaly

Interval je **vzdálenost** dvou tónů (zahraných současně nebo po sobě zvlášť).

Rozlišujeme osm základních intervalů:

prima, sekunda, tercie, kvarta, kvinta, sexta, septima, októva

Každý z intervalů můžeme vytvořit od kteréhokoliv tónu, a to nahoru i dolů.

Rozlišujeme **dvě skupiny** intervalů:

interval **čistý**: prima, kvarta, kvinta, októva

interval **velký**: sekunda, tercie, sexta, septima

Základní intervaly označujeme zkratkou:

čistá prima (č. 1), velká sekunda (v. 2), velká tercie (v. 3), čistá kvarta (č. 4), čistá kvinta (č. 5), velká sexta (v. 6), velká septima (v. 7), čistá októva (č. 8)

Při jejich tvoření vždy vycházíme z dané durové stupnice.

Intervaly od noty c odvozujeme ze stupnice C dur

Intervaly od noty g odvozujeme ze stupnice G dur (1 křížek - fis)

Intervaly od noty d odvozujeme ze stupnice D dur (2 křížky - fis, cis)

Intervaly od noty f odvozujeme ze stupnice F dur (1 bé/hes)

Intervaly od noty b odvozujeme ze stupnice B dur (2 bé/hes, es) atd.

Stupnice G dur má 1 křížek (fis), při tvoření základních intervalů od noty g to nesmíme opomenout!

Stupnice D dur má 2 křížky (fis, cis), při tvoření základních intervalů od noty d to máme stále na paměti!

Pokud chceme mít jistotu, že tvoříme interval správně, je nejučinnější:

1. Odpočítat vzdálenost od základní noty a zapsat vrchní notu intervalu.
2. Podle noty základní určit tóninu (např. základní nota je d, to znamená, že tónina, podle které se budou intervaly tvořit, je D dur, a ta má dva křížky - fis a cis).
3. Doplnit posuvku k vrchní notě, pokud se jí týká předznamenání tóniny, pomocí níž se interval tvoří.

Nezapomeň, že základní notu počítáš vždy také - má číslo 1.

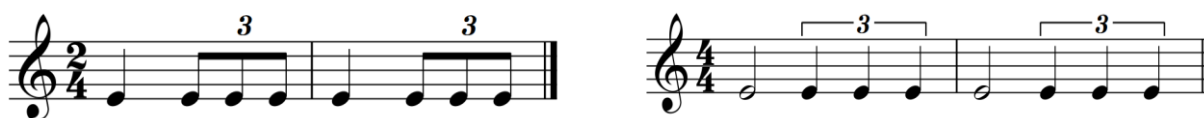
Dej pozor na určení tóniny, když má základní nota béčko nebo křížek (např. pokud je základní nota h s béčkem, tónina je B dur, nikoliv H dur).

Hudební názvosloví II

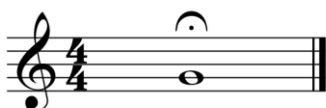
synkopa přenesení důrazu z těžké doby na lehkou (přízvuk není tam, kde ho očekáváme, pomoci si můžeme slovem pan-**tá**-ta)

triola rozdělení délky noty na tři stejné díly (pomoci si můžeme počítáním ta-pr - vá, ta - dru - há), v notovém zápisu je triola označena trojkou nad nebo pod trámec triolových not

koruna prodlužuje notu nebo pomlku, délku tohoto zastavení určuje hráč (nebo dirigent)

První a druhý závěr

prima volta (první závěr)

hraj pouze poprvé

seconda volta (čti sekonda volta)

hraj pouze podruhé

Při prvním znění skladby platí zakončení **označené jedničkou**, při opakování se toto zakončení vynechá a hraje se zakončení **označené dvojkou**.

prima volta seconda volta

Dynamika II

Jak už víme, dynamika je síla zvuku. Pojmenovává se italskými slovy a v notách se značí pomocí značek psaných pod notovou osnovu.

velmi slabě	pianissimo	pp
slabě	piano	p
středně silně	mezzoforte (čti mecoforte)	mf
silně	forte	f
velmi silně	fortissimo	ff

Tempo II

Tempo je rychlost, ve které skladbu hrajeme. Udáváme ho také obvykle pomocí italských označení.

Pomalá tempa:

grave - těžce, vážně
largo - široce
lento - pomalu, rozvláčně

Středně rychlá tempa:

andante - krokem
moderato - mírně
allegretto - středně rychle

Rychlá tempa:

allegro - rychle, vesele
vivace (čti viváče) - živě
presto - velmi rychle

Změny v tempu:

ritardando (zkratka rit.) - zpomalování
accelerando (čti ačelerando, zkratka accel.) – zrychlování

Druhy taktů II

Hudbu členíme do tzv. **taktů**, které se od sebe mohou lišit nejenom počtem dob, ale také hodnotou své základní počítací jednotky (jaká nota představuje jednu dobu).

Takty čtvrtové mají **základní počítací jednotku notu čtvrtovou**.

Značíme je:

$\frac{2}{4}$

takt dvoučtvrtový

(v základu obsahuje 2 čtvrtové noty)

$\frac{3}{4}$

takt tříčtvrtový

(v základu obsahuje 3 čtvrtové noty)

$\frac{4}{4}$

takt čtyřčtvrtový

(v základu obsahuje 4 čtvrtové noty)

(takt čtyřčtvrtový bývá také někdy označován písmenem **C** jako takt **celý**)

Takty osminové mají jako **základní počítací jednotku notu osminovou**.

Značíme je:

$\frac{3}{8}$

takt tříosminový

(v základu obsahuje 3 osminové noty)

$\frac{4}{8}$

takt čtyřosminový

(v základu obsahuje 4 osminové noty)

$\frac{6}{8}$

takt šestiosminový

(v základu obsahuje 6 osminových not)

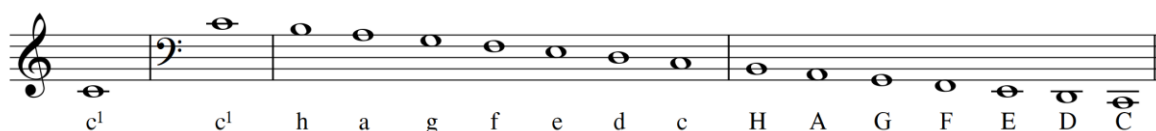
Hudební nástroje II

Hudební nástroje dělíme podle způsobu, jakým tvoří tón.

strunné	nástroj rozeznáme chvěním struny
smyčcové	strunu rozechvíváme smyčcem (housle, viola, violoncello, kontrabas)
drnkací	strunu rozechvíváme pouze drnknutím prstem nebo předmětem k tomu určeným (kytara, harfa, banjo, mandolína, loutna, ukulele...ale také např. cembalo)
úderné	strunu rozeznáme úderem paličky nebo kladívka (klavír, cimbál)
dechové	nástroj rozeznáme proudem vzduchu
dřevěné	k rozeznění dojde nárazem vzduchu na hranu otvoru nebo rozkmitáním plátku (zobcové flétny, příčná flétna, pikola, hoboj, klarinet, fagot, saxofony...)
žestové	k rozeznění dojde pomocí dechu hráče vháněného do nátrubku (náustku) nasazeného na nástroj - ten je následně zesílen rozechvěním sloupce vzduchu (trubka, lesní roh, pozoun, tuba...)
vícehlasé	lze na ně hrát více tónů současně (varhany, harmonium, akordeon, dudy, harmonika, Panova flétna)
bicí	nástroj rozeznáme úderem nebo třesením
melodické	lze na nich rozlišit různou výšku tónů (xylofon, metalofon, zvony, tympány...)
rytmické	vydávaný tón lze chápat pouze jako zvuk (bicí souprava, dřívka, bonga, tamburína, rumba-koule, kastaněty...)
elektronické	nástroj převádí elektrickou energii (zesílenou zesilovači) na tzv. akustickou (tj. slyšitelnou), která zní do prostoru pomocí reproduktorů (elektrické klávesy, kytara, housle...i samotný počítač vybavený příslušným programem)

Basový klíč

Basový klíč (zvaný též F klíč) se používá k zápisu hlubokých tónů, které by se v houslovém klíči musely zapisovat hluboko pod notovou osnovou. Notuje se v něm třeba kontrabas nebo tuba, ale používá ho také klavír pro tóny hrané obvykle levou rukou. Nota c^1 v basovém klíči neleží na první pomocné lince pod osnovou, ale naopak nad osnovou.

Než začneš hrát, vždycky se podívej, jaký hudební klíč je na začátku notové osnovy!

Co si odnést?

Jaký je rozdíl mezi tím, když napíšeme posuvku jako předznamenaní anebo přímo před notu?

Kterému tónu říkáme citlivý? A proč?

Z jakých stupňů je složený tónický kvintakord?

Jak bude vypadat v C dur? A jak v G dur?

Která stupnice má dva křížky? Jaké to jsou?

A co předznamenaní dvě béčka? Ve které stupnici ho najdeme?

Co je interval? Jaké dvě skupiny rozlišujeme a které intervaly do nich patří?

Co je podstatou trioly? Jak ji na první pohled poznáme?

Jaký je rozdíl mezi ritardandem a accelerandem?

V taktu tříčtvrtovém i tříosminovém počítáme do tří. V čem tedy spočívá rozdíl mezi nimi?

Proč říkáme lidové hudbě lidová?

Co je pro ni typické?

K čemu potřebujeme basový klíč?

Už z minulého ročníku umíme rozdělit hudební nástroje na strunné, dechové a bicí (teď jsme k nim přidali i elektronické). Jak je dělíme dál?

